

Det kongelige barne-, likestillings- og inkluderingsdepartement
Postboks 8036 Dep.
0030 OSLO

postmottak@bld.dep.no

Høringsuttalelse om forslag til ny, utvidet unntaksordning for fedrekvoten og mødrekvoten i foreldrepengeordningen

Det vises til høringsnotat og -brev av 30. juni i år.

Reform – ressursenter for menn driver hjelpetilbud for menn i vanskelige livssituasjoner, samler inn og formidler kunnskap om gutter og menn og er en pådriver for et mannsperspektiv i den norske likestillingspolitikken, og også internasjonalt. Reform er en privat og uavhengig stiftelse som mottar grunnfinansiering fra staten, og vi er landets eneste ressursmiljø for menn og likestilling.

Menns likestillingssituasjon

Reform konstaterer at selv om vi i Norge er kommet langt på mange områder, så gjenstår mye før vi har oppnådd reell likestilling mellom kjønnene. Likestilling er ikke mulig uten at begge kjønn trekkes med, og hensyntas. Kvinner har fortsatt store likestillingsutfordringer, knyttet blant annet til arbeidslivet og forholdet mellom hjem og arbeid. Dette er samtidig områder med strukturer som i høy grad også begrenser menns likestilling.

Den kanskje største likestillingsutfordringen for menn er knyttet til det fortsatt svært kjønnsdelte norske arbeidsmarkedet. Det er også slik at frafall fra utdanning og arbeidsliv rammer gutter og menn i langt større grad enn kvinner. Menns helseproblemer er generelt undervurdert, noe som særlig gir seg utslag i at menn fortsatt lever betydelig kortere enn kvinner i Norge. Og selv om menn fortsatt bekler de fleste av samfunnets maktposisjoner, så dominerer andre grupper av menn de fleste negative statistikkene knyttet til blant annet vold, kriminalitet, ulykker og selvmord.

Det norske samfunnet har en lang vei å gå før menn kan sies å være likestilte som fedre og omsorgspersoner i familiene. Forsatt anses kvinner som den primære forelderen. Det vi kan kalle *morspresumpsjonen* - tendensen til å favorisere kvinner framfor menn som foreldre - gjennomsyrrer fortsatt samfunnet og mange av dets institusjoner. Dette gjelder ikke minst i sammenheng med tvister og omsorgsfordeling etter samlivsbrudd.

Forsatt er det også kvinnene som tar ut den langt største delen av foreldrepermisjonen etter fødsel. Hele 78 % av foreldrepengebetalingene benyttes av mødrene. På dette området er likevel mye oppnådd – og årsaken til dette er først og fremst den særnorske ordningen *fedrekvoten*.

Fedrekvotens betydning

Fedrekvoten, som ble innført i 1993, er det enkeltstående likestillingspolitiske grepet som har hatt størst endrende effekten på det norske samfunnet de siste tiårene. Det er ingen overdrivelse å si at innføringen av fedrekvoten, og deretter den gradvise utvidelsen av ordningen, har medført en revolusjon for likestillingen i Norge.

Fedrenes økte deltakelse i familien har hatt enorm betydning, først og fremst for menns likestilling. Fedrekvoten har gitt menn mulighet til å gå inn i rollen som

omsorgspersoner og fedre i en helt annen grad enn tidligere. Endringen har også gitt klart målbare resultater for kvinners økte deltakelse i yrkeslivet, og ordningen har selvsagt hatt stor betydning for barnas tilgjengelighet til omsorgsfulle og tilstedeværende fedre.

Målinger viser at fedre som deltar aktivt i familielivet er mer harmoniske og lykkelige enn de som ikke gjør det. Dette har igjen stor betydning for den generelle familietrivselen, det påvirker skilsmissestatistikken og de minsker graden av vold og overgrep i familierelasjonene. Både menn, kvinner og ikke minst barna nyter med andre ord svært godt av at norske menn deltar langt mer aktivt som far i familien etter fedrekvotens innføring.

Fedrekvoten er en norsk oppfinnelse. Det er dessuten en unik eksportartikkel det er grunn til å være stolt av. Ordningen stiller oss i særklasse internasjonalt. Når andre europeiske land etter gode likestillingspolitiske virkemidler, er det først og fremst fedrekvoten i Norge de fleste biter seg merke i. Ordningen vekker internasjonal oppsikt på grunn av dens store bidrag til samfunnets beste. Det er ikke uten grunn at ordningen i omfattende grad er blitt, og fortsatt blir, kopiert i en lang rekke land med tilsvarende likestillingspolitiske mål som Norge.

Det er verdt å legge merke til at det som gjør fedrekvoten unik, *ikke* er at det er en individuell ordning tilpasset den enkelte familie, men at den er et *systemendrende virkemiddel for fedres deltakelse i familien*.

Fedrekvoten er et av svært få, og det desidert viktigste likestillingspolitiske virkemiddelet som bare er rettet menn. Ordningen er også en ubetinget suksess. Det er derfor helt vesentlig at framskrittene fedrekvoten har gitt oss, sikres.

Reduksjonen i fedrekvoten

Med dette som utgangspunkt, er det ikke mulig for Reform å gi vårt svar på den aktuelle høringen uten å kommentere den nylig gjennomførte reduksjonen i fedrekvoten fra 14 til 10 uker. Vi anser reduksjonen av fedrekvoten, og også uthulingen av ordningen i form av de foreslåtte unntaksbestemmelsene, som uttrykk for en feilslått og skadelig politikk.

I det følgende vil vi begrunne dette ytterligere.

Reform er prinsipielt for styring av deler av foreldrepermisjonen til fordel for far. Årsaken er kort og godt at permisjonstid som ikke eksplisitt er øremerket fedre, fortsatt anses som mødrenes. Statistikken viser også at det er nøye samsvar mellom den historiske og gradvise økningen av fedrenes del av foreldrepermisjonen i løpet av de siste om lag 20 årene, og fedrenes økte uttak av permisjon i løpet av den samme tiden.

Regjeringen har vist til at en øremerket del av foreldrepermisjonen til far ikke lenger vil være nødvendig. Til støtte for dette er det blitt argumentert med at både fedre, mødres og arbeidsgiveres bevissthet om spørsmålet er endret til det bedre. Påstanden savner ethvert empirisk belegg. Vi finner ikke noe som tyder på en styrket oppfatning i allmenheten om at foreldrepermisjonen er til for både far og mor. Fortsatt anses mødrene som de primære omsorgsgivere i familien – og fedrene som i beste fall sekundære.

Når fedrekvoten nå er redusert, er det grunn til å tro også fedrenes uttak av permisjonen raskt vil bli lavere. Dette støttes av nylige erfaringer fra Danmark, der reduksjonen i fedrekvoten for noen år siden medførte en helt parallell nedgang i fedrenes uttak.

Det er selvsagt grunner til at det er slik. Vi vet at det i store deler av arbeidslivet fortsatt langt fra er noen automatikk i å gi far permisjon for å være hjemme med barna. Svekket rettsvernet, vil presset for å unnlate å ta permisjon øke. Foreldrepermisjon er også et åpenbart gode for både mor og far. Det er naturlig at mange kvinner nødig gir dette godet fra seg om de ikke må. Til sammen vil det samlede presset fra arbeidsgiver og mor kunne utgjøre et uimotståelig press på fedre til ikke å ta ut permisjon, dersom det ikke er lovbestemt annerledes. Reduseres og svekkes permisjonsreglene vil det bli ekstremt vanskelig for

mange menn å diskutere seg til en fortsatt relativt høy andel av foreldrepermisjonen i familien. Fedre trenger rett og slett trenger et lovverk i ryggen for ikke å sakke akterut.

Reduksjonen av fedrekvoten kom til gjennom et politisk kompromiss i Stortinget. Begrunnelsen for reduksjonen var å styrke familienes valgfrihet. Reform kan imidlertid ikke se at det er programfestet verken for den sittende regjeringen eller for noen av dens støttepartier, å gå bort fra målet om å styrke menns posisjon som fedre. Som vi har argumentert for over, er det likevel dette som vil bli resultatet av regjeringens politikk.

Fedrekvoten er et politisk grep som er i ferd med å endre det norske samfunnet fundamentalt, i en retning det altså er bred politisk enighet om at vi ønsker oss. I lys av fedrekvotens begrunnelse, og betydningen ordningen har fått, er en oppfatning av dette som en ordning som skal tilpasses den enkelte familie en alt for snever tilnærming. Å sette fedrekvotens resultater over styr med begrunnelse i den enkelte families valgfrihet, må med andre ord kunne karakteriseres som å fravike det politiske nivåets plikt til å anlegge et makroperspektiv på samfunnsutviklingen, til fordel for de langt smalere interessene knyttet til maktforholdene i den enkelte familie, og knyttet til forholdet mellom den enkelte arbeidsgiver og fedrene.

Alle norske partier har som uttrykt mål at videre skritt mot reell likestilling mellom kjønnene skal finne sted. I lys av fedrekvotens udiskutable resultater, mener Reform det burde følge en forpliktelse for enhver politisk konstellasjon å sørge for å bevare fedrekvoten mest mulig uendret.

Om spørsmålene som høringen omfatter

Det foreliggende forslaget til nye unntaksordninger svekker den politiske styringen av foreldrepermisjonen til fordel for far ytterligere. Reform mener derfor prinsipielt at unntaksreglene ikke bør innføres.

Vi ser samtidig at det er gradforskjeller i måten unntaksbestemmelsene er utformet, og avviser ikke at det finnes argumenter for enkelte justeringer i praktiseringen av foreldrepermisjonen.

Det som likevel bekymrer oss mest, er at unntakene foreslås uten at det først er blitt foretatt en forutgående evaluering av fedrekvoteordningen og dens resultater, og uten en kunnskapsbasert diskusjon i forkant av framlegget. Det gjør oss også urolige når det, så vidt vi forstår, heller ikke legges opp til noen videre politisk behandling av unntaksordningen i Stortinget. Vi etterlyser derfor en slik diskusjon før unntaksordningen vurderes innført.

Når det gjelder de enkelte og konkrete forslagene som er sendt på høring, mener Reform Likestillings- og diskrimineringsombudet har avgitt et meget godt og kvalifisert høringssvar, som vi uten videre gir vår støtte til i sin helhet:

<http://www.regjeringen.no/pages/38748294/LDO.pdf>

Avsluttende bemerkninger

Den allerede gjennomførte reduksjonen av fedrekvoten fra 14 til 10 uker, og de nye unntaksordningene som nå er på høring, vil kunne medføre at ordningen utraderes. Dette vil medføre at resultatene av en unik norsk likestillingspolitisk suksesshistorie reverseres. *Reform – ressursenter for menn* stiller seg uforstående til det, dersom regjeringen og dens støttepartier i Stortinget lar dette skje.

Vi finner det ytterligere uforståelig og nærmest absurd at regjeringen velger å ramme nettopp fedrekvoten, som er det eneste likestillingspolitiske virkemiddelet av betydning som bare er rettet mot menn.

Reform konstaterer samtidig at det heldigvis er ytterst få i det norske samfunnet som åpent argumenterer for at fedre ikke har noe hjemme hos barna å gjøre. Vi har heller ingen grunn til å hevde at regjeringen har et slikt syn. Men selv om departementets forslag er begrunnet i hensynet til familienes valgfrihet, bør det mane til grundig ettertanke at forslaget vinner gehør hos aktører som i praksis ønsker seg tilbake til et samfunn der mødre ses som mer verdifulle for barna enn fedrene. Reform konstaterer at talspersonene for dette reaksjonære synet representerer et lite, men ganske tydelig mindretall som fortsatt motsetter seg å se likestillingen som et anliggende for begge kjønn.

På den positive siden er det all grunn til å framheve den svært brede støtten til fedrekvoten som finnes i det norske samfunnet. Reform er slett ikke alene om å forsvare ordningen. Vårt syn deles av alle arbeidslivets organisasjoner, den alt overveiende delen av landets likestillingsorganisasjoner, store deler av det sivile samfunn, og også - i alle fall i følge partienes programmer - det politiske flertallet på Stortinget.

Vi velger derfor å tro at regjeringen ikke gjennomfører de foreslåtte unntaksordningene, og at skritt tas for å bevare fedrekvoten som en vesentlig samfunnsutviklende institusjon i Norge.

Oslo, 15. oktober 2014

Are Saastad /s/
daglig leder